

THE ISSUES OF COOPERATION WITHIN FAMILY, MAKHALLA AND PUBLIC ORGANIZATIONS IN THE FORMATION OF LEGAL CONSCIOUSNESS

M.NADJIMOV^a

Tashkent state University of law, Tashkent, 100047, Uzbekistan

ВОПРОСЫ СОТРУДНИЧЕСТВА СЕМЬИ, МАХАЛЛИ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ И КУЛЬТУРЫ

M.НАЖИМОВ^a

Ташкентский государственный юридический университет, Ташкент, 100047, Узбекистан

ҲУҚУҚИЙ ОНГ ВА МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИ ҲАМКОРЛИГИ МАСАЛАЛАРИ

M.НАЖИМОВ^a

Тошкент давлат юридик университети, Тошкент, 100047, Ўзбекистон

Аннотаци: мақолада ҳуқуқий онг ва маданиятни шакллантиришда оила, маҳалла ва бошқа жамоат ташкилотларининг ҳамкорлиги масалалари таҳлил этилган. Ҳуқуқий онг ва маданиятни юксалтиришда фуқаролик жамияти институтлари фаолиятини янада такомиллаштириши юзасидан амалий аҳамиятга эга бўлган таклиф ва тавсиялар илгари сурилган.

Калим сўзлар: ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданият, ҳуқуқий тарбия, ҳуқуқбузарлик, оила, маҳалла, жамотчилик ташкилоти, фуқаролик жамияти.

Аннотация: в статье анализируются вопросы сотрудничества общественных организаций, махалли и семьи в формировании правового сознания и культуры; сформулированы предложения и рекомендации, имеющие практическую важность дальнейшего развития совершенствования деятельности институтов гражданского общества в повышении правового сознания и культуры.

Ключевые слова: правовое сознание, правовая культура, правовое воспитание, правонарушение, семья, органы самоуправления, общественные организации, гражданское общество.

Abstract: In the article, the issues of cooperation of family, neighborhood and other public organizations in the formation of legal mind and legal culture are analyzed. Suggestions and recommendations possessing practical value to further development to improve the activity of civil institutions to upgrade legal mind and legal culture are stated.

Keywords: legal mind, legal culture, legal behavior, infringement, family, neighborhood, public organization, civil society.

Жамиятда аҳоли ҳуқуқий маданияти даражасининг юксаклиги демократик ҳуқуқий давлат ва эркин фуқаролик жамиятининг муҳим мезонларидан бири ҳисобланади. Ўзбекистонда мустақилликнинг илк йилларидан бу масалага алоҳида эътибор қаратилди. Аҳолининг ҳуқуқий

онги ва маданиятини юксалтириш, ҳуқуқий таълим-тарбия тизимини такомиллаштириш масалалари давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланди. Зотан мамлакатимизнинг ривожланиши ва ислохотларнинг муваффақияти кўп жиҳатдан аҳолининг ҳуқуқий онги ҳамда ҳуқуқий маданияти даражасига боғлиқдир. Шахснинг сиёсий-ҳуқуқий фаоллиги, унинг чинакам фуқаровий муносабати, демократик ислохотларга нисбатан дахлдорлик ҳисси давлатимиз ўз олдига қўйган буюк мақсадларга эришишининг муҳим омилдир.

Таъкидлаш жоизки, шахс ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини шакллантириш жараёнида турли хил субъектлар, хусусан, оила, мактаб, маҳалла, жамоатчилик ташкилотлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари фаол иштирок этадилар. Шу жиҳатдан олганда, юқорида қайд этиб ўтилган субъектлар ўртасидаги бу борадаги ҳамкорлик масалаларини таҳлил этиш ва бу борадаги мавжуд муаммолар юзасидан илмий ва амалий аҳамиятга эга бўлган таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқиш бугунги кунда оила, жамият, ҳуқуқий маданият масалалари билан шуғулланувчи ижтимоий фанларнинг вакиллари олдида турган долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Бугунги кунда баркамол авлодни тарбиялашда уч асосий омил: оила–маҳалла–таълим муассасалари ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади. Ёш авлод тарбияси билан шуғулланадиган инсонлар, яъни оилада ота-оналар, маҳаллада кўни-кўшни ва кенг жамоатчилик, таълим муассасасида ўқитувчи ва мураббийлар келгуси авлод баркамоллиги йўлида ўғил-қизларимизнинг улуғ аждодларимизга муносиб бўлишлари учун масъулдирлар.

Баркамол авлодни тарбиялашда оила институти ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини янада ривожлантириш, мустаҳкамлаш ва самарадорлигини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 19 июндаги 175-сон қарори билан тасдиқланган таркиб асосида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳузурида оила–маҳалла–таълим муассасаси Жамоат кенгаши тузилган. Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Тошкент шаҳри ва вилоятлар Халқ таълими бошқармалари ҳузурида ҳам ҳудудий жамоат кенгашлари тузилган. Халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш туман бўлимлари ҳузуридаги жамоат кенгашлари таркиби маҳаллий ҳокимликлар билан ҳамкорликда тузилиб тасдиқланган. Шунингдек, таълим муассасалари ҳузурида ҳам жамоат кенгашларининг фаолият юритиши белгиланди [1].

Жамоат кенгаши маънавий-маърифий ишларни тизимли ва аниқ мақсадга йўналтирилган ҳолда ўз фаолиятини ўқувчи-ёшлар, ота-оналар ва кенг жамоатчилик иштирокида олиб боради. Ушбу ҳамкорликдан кўзланган асосий мақсад ҳар томонлама ривожланган авлодни тарбиялашда оилалар, ота-оналар ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ҳамкорликда олиб борадиган фаолиятини тизимли йўлга қўйиш, фарзанд тарбиясида давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамда жамоатчилик фаоллигини оширишдир.

Ўзбекистон Республикасининг “Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси тўғрисида”ги Қонунида вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси соҳасидаги муносабатларни тартибга солиш мақсад қилиб қўйилган бўлиб, уни амалга оширишда жамоатчилик ташкилотлари, таълим муассасалари, ҳуқуқий-тарғибот органлари ҳамда ота-оналарнинг вазифалари, уларнинг ўзаро ҳамкорлиги масалаларига эътибор қаратилган [2]. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонунининг 30-моддасида “Вояга етмаган болаларнинг ота-оналари ёки қонуний вакиллари боланинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишлари шарт ҳамда уларнинг тарбияси, мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими олишлари учун жавобгардирлар” деб белгилаб қўйилган [3]. “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг 3.2-бандида таълим олувчиларга шарт-шароит яратишда жамоатчилик бошқарувини ривожлантиришга,

4.4-бандида эса жамият тараққиётига муносиб ҳисса қўшишга қодир шахсни шакллантириш мақсадида таълим муассасалари, ота-оналар, оила, маҳалла фуқаролар йиғинлари, Маънавият тарғибот маркази, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати, кўплаб жамоат ташкилотлари, фондлар билан ўзаро пухта ҳамкорлик қилишга алоҳида эътибор берилган [4].

Ушбу меъёрий ҳужжатлар талабидан келиб чиқиб, масаланинг моҳияти, аввало, ўқувчи-ёшлар ўртасида содир этилиши мумкин бўлган ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда манфаатдор вазирликлар, идоралар ва маҳаллий ҳокимият вакиллари билан ҳамкорликда ташкилий-педагогик ишларни йўлга қўйиш билан боғлиқ эканлигини кўриш мумкин.

Фикримизча, ҳуқуқий-тарбиявий фаолият самарадорлигини ошириш манфаатлари бундай фаолият йўналишлари ва мазмуни ҳақида янада батафсил тасаввур ҳосил қилиш учун қуйидаги вазифаларни ажратиб кўрсатиш зарур бўлади:

биринчидан, давлат ва ҳуқуқ масалаларига доир билимларнинг зарур тизимини шакллантириш, фуқароларни ҳуқуқий воқеликнинг жорий ва долзарб масалалари юзасидан хабардор қилиш;

иккинчидан, фуқароларда адолат, тенглик, қонунийлик каби принципларга нисбатан ҳурматни шакллантириш;

учинчидан, фуқароларга қонунга мувофиқ хулқ-атвор кўникмаларини сингдириш;

тўртинчидан, ёшларда фаол фуқаролик позициясини шакллантириш ва уларда ҳуқуқбузарликларга нисбатан тоқатсизлик муносабатини тарбиялаш;

бешинчидан, қонунда белгиланган тартибда ўзининг, давлат, жамият ва бошқа шахсларнинг манфаатлари ва ҳуқуқларини фаол ҳимоя қилишга эҳтиёжни ҳамда бундай қобилиятни шакллантириш ва бошқалар.

Маълумки, қадимги Юнонистон (Греция) ва Римда болалиқдан бошлаб фуқароларга қонунлар ўргатилган. Рим давлатида 14 ёшгача бўлган ёшлар қонунларнинг 12 жадвалини ёд олганлар. Жумладан, эрамыздан олдинги III аср бошларида мавжуд бўлган ва бизгача етиб келган “Фуқаро Херсонеснинг қасамёди”да шундай дейилади: “Мен фуқароларнинг ҳеч бирига нисбатан ҳеч қандай адолатсиз ишни ҳаёлимга келтирмайман... ва бунақа ишга йўл қўймайман, уни яширмайман ҳам, лекин уни суд эътиборига етказаман ва судда қонунларга мувофиқ овоз бераман”. Бу ўринда гап нафақат қонунларга риоя этилиши ҳақида, шу билан бирга бошқа шахсларнинг қонунларни бузишларини фош қилишга жалб этилиши тўғрисида ҳам борган.

Франция, Италия, Буюк Британия, АҚШ каби мамлакатларда ҳуқуқий тарбия масалалари доимо жамоатчиликнинг диққат марказида бўлиб келган. Бунда ҳуқуқий тарбиянинг айна бир вақтда ўсиб келаётган авлодга ҳам сиёсий, ҳам маънавий таъсир кўрсатишига алоҳида эътибор қаратилган. Масалан, Францияда 1879 йилда жорий қилинган мактабларда ахлоқ ва ҳуқуқнинг ўқитилиши “фуқаро”, “мамлакат”, “аскар”, “қонун”, “жамият”, “адолат” каби ва бошқа бир қатор шундай сўзларнинг маъносини тушунтириб беришдан бошланган. Болалар 9–11 ёшида давлат қурилиши, шунингдек ҳарбий хизмат, солиқлар ва шу қабилар ҳақида оддий тасаввурларга, кейинроқ эса давлат ва ҳуқуқ тўғрисида анча батафсил маълумотларга эга бўлишган. Мамлакатимизда ҳам буюк мутафаккирларимиз Абу Наср Форобий, Беруний, Ибн Сино, Бобур, Авлонийлар таълим тарбия масалалари жамият тараққиётида муҳим ўрин тутгани ҳақида ўз фикрларини билдириб ўтганлар. Хусусан, буюк бобоқалонимиз Абу Наср Форобийнинг бу борадаги қуйидаги фикрлари эътиборга лойиқ: “Уйда, оиласида яхши тарбия қурган бола ихлос ва ишонч билан таълим олишга, илм-фанни ўрганишга интилади. Ёшларни тарбиялаб, меҳнат қилишга ва касб-ҳунарга ўргатиб, кейин таълим бериш лозим” [5].

Шу ўринда ёшларда ҳуқуқ ҳақида билим ва кўникмаларни қандай ҳажмда шакллантириш ва уни қандай етказиш керак деган савол туғилади. Гап агар таълим тизими ҳақида кетадиган бўлса, умумий таълим мактаби доирасидаги ҳуқуқий тарбия биринчи навбатда вояга етмаганларни улар ҳозирда татбиқ этаётган ва келгусида бажариши лозим бўлган умумий ижтимоий ролларни (давлат фуқаролари, оила аъзоси, ўқувчи, ишчи, хизматчи, уй-жой, хонадон ижарачиси ёки эгаси, фуқаролик-ҳуқуқий битимлари: олди-сотди, ижара битимлари субъектлари ва ҳ.к.) адо этишга тайёрлашга хизмат қилиши керак.

Ёшлар бевосита уларга тегишли бўлган умумий ўрта таълим мактаби низоми, ўқувчилар учун қоидалар, болалар ва ўсмирларнинг жамоат жойларидаги хулқ-атвор қоидалари, болалар билан ота-оналар муносабатларини тартибга соладиган никоҳ-оила ҳуқуқи нормалари, соғлиқни сақлаш ҳақидаги қонунлар, фуқаролик, жиноий, маъмурий қонунчилик ва бошқа ҳуқуқий ҳужжатлар юзасидан билим ва тасаввурларга эга бўлишлари лозим. Ўсмирлар катта бўлганларида уларнинг ҳуқуқий аҳволи ўзгаради. У пайтда уларга, масалан, никоҳ-оила ҳақидаги қонунларнинг никоҳдан ўтиш, эр билан хотиннинг ҳуқуқлари ва мажбуриятларини тартибга соладиган нормалари; фуқаролик ҳақидаги қонунларнинг уй-жой майдонидан фойдаланиш тартибига тегишли нормалари тааллуқли бўлади.

Турли касблар ва лавозимларга тегишли махсус ўзига хос ҳуқуқий қоидалар хусусида гапириладиган бўлса, улар билан ёшларни касбий тайёргарлик жараёнида таништириш мақсадга мувофиқ. Академик лицейлар, касб-ҳунар коллежлари ва олий ўқув юртлари талабалари, ҳар хил малака ошириш курсларидаги тингловчиларига нисбатан олиб бориладиган ҳуқуқий тарбиянинг ўзига хос хусусиятлари ана шундан иборат бўлади.

Хукукий тарбия табақалаштирилган тарзда ёндашувни, нафақат ёши ва бўлгуси мутахассисликни, шу билан бирга жинсни, яшаш жойини, ижтимоий-психологик хусусиятлар, шу жумладан қайси миллатга ёки диний эътиқодга мансублик билан боғлиқ хусусиятларни ҳам ҳисобга олишни тақозо этади.

Маълумки, айрим ёшлар олган хукукий билимларини амалиётда қўллаш, муайян ҳаракатларга тўғри баҳо бериш қобилияти ва кўникмасига эга бўлмайди. Масалан, ўқувчилар тенгдошларининг мактабда қийимлари чўнтақларини титкилашлари ва топилган пулларни олиб қўйиш, рогаткадан отиш, оёғини чалиб йиқитиш натижасида жиддий тан жароҳати етказилиши кабиларни ҳуқуқбузарлик сифатида баҳолай олишмайди. Шу жиҳатдан олганда, вояга етмаганларни ўзларига маълум бўлган хукукий нормаларни муайян ҳаётий вазиятларда қўллаш ва улар дуч келадиган хатти-ҳаракатларни хукукий жиҳатдан тўғри баҳолашга ўргатиш зарур.

Ўсмирларнинг муайян бир қисмида билимлар, шахсий эътиқодлар ва хулқ-атвордаги тафовутлар мавжудлиги эътиборни жалб этади. Шу нуқтаи назардан олинганда, вояга етмаганларни у ёки бу баҳони қонун нуқтаи назаридан бериш, ўзининг шахсий фикрини билдириш каби кўникмаларга ўргатиш ниҳоятда муҳим. Қонундан хабардорлик ҳали ўсмирнинг ўзи масалани қонун томонидан шу тариқа ҳал этиш билан рози эканлиги, бунинг устига унинг қонун талаб қиладиган тарзда ҳаракат қилишга тайёрлигини англатмайди. Демак, ёшларнинг нафақат хукукий онгини шакллантириш, шу билан бирга билимлар, эътиқодлар ва қонуний хулқ-атворга тайёргарликнинг ягона ҳосиласи сифатидаги хукукий дастурларни ҳам шакллантириш зарур.

Таълим муассасаларида ёшларни қонунга итоаткорлик руҳида тарбиялаш, уларнинг умумий маданиятини, хукукий онгини юксалтириш борасида бир қатор камчиликлар борки, уларни ҳал этмасдан туриб бу борада муайян ижобий натижаларга эришиб бўлмайди. Хусусан, ўқувчиларда меҳнатни ва меҳнат кўникмаларини ҳурмат қилиш ҳиссини сингдириш, қонунчилик асосларини тушунтиришга қаратилган аниқ чора-тадбирларнинг йўқлиги; фанларни ўзлаштира олмаган ва интизомни бузган ўқувчиларнинг синфда қолдирилмаслиги, айрим мактаб раҳбарларининг шу йўл билан “ўқув кўрсаткичларини” яхшилашга интилиши, болаларнинг назоратдан четда қолиши каби камчиликларни ҳал этиш бу борадаги фаолиятнинг самарадорлигини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Шахсхукукий онгивамаданиятини шакллантиришда фуқаролик жамиятининг муҳим институтих исобланган маҳаллаларнинг ўрни беқиёс. Чунки бошқамамлакатлардан фарқлиқларок, маҳалла институтининг юртимизда минг йиллар давомида синалган ва чуқур илдиришган, аҳолини бирлаштириб турадиган ижтимоий ҳодиса сифатида ривожланиб келмоқда. Айниқса, унинг ҳозирги бозорикти содиётига ўтиш шароити даҳалқимизнинг гурф-одатлари, анъаналарива қадриятларини сақлаб қолиш, уларни жиҳатлаштиришқа фолатисифатида майдонга чиқарилганлиги ҳеч қимга сир эмас.

Маҳаллалар ёш авлодни барқамол этиб тарбиялаш, оилаларни мустаҳкамлаш, жамиятда ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлигини таъминлаш, тарихан таркиб топган миллий қадриятларни асраб-авайлаш ва кенг тарғиб қилиш, соҳага тааллуқли қонун ҳужжатларининг ижросини таъминлашдек масъулиятли вазифаларни муваффақиятли бажариб келаётир. Бу борада, шубҳасиз, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 10 октябрдаги “Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ходимларининг малакасини ошириш бўйича ўқув курсларини ташкил этиш тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари ҳузурида ташкил этилган фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ходимларининг малакасини ошириш бўйича ўқув курсларининг аҳамияти салмоқли бўлмоқда. “Маҳалла” хайрия жамоат фонди республика бошқаруви маълумотида кўра, ҳозирги пайтда мамлакатимизда мавжуд 9787 та фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органида жами 36587 нафар ходим, жумладан, йиғин раиси, масъул котиб, диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчи ҳамда “Маҳалла посбони” жамоатчилиқ тузилмаси раҳбарлари самарали фаолият кўрсатяпти [6].

Аҳолимизнинг асосий қисми маҳаллада ҳаёт кечиради. Шу жиҳатдан олганда, ёшларнинг муаммоларини ҳал этишда энг кенг тарқалган нодавлат ташкилоти ҳисобланган маҳаллаларга алоҳида ўрин берилади. Бизнинг фикримизча, хукукий маданиятни шакллантириш, хусусан, ёшларнинг хукукий онгини юксалтириш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этишда маҳалланинг ўрни ва аҳамиятини янада ошириш учун қуйидаги жиҳатларга алоҳида эътибор қаратиш лозим:

Биринчидан, бугунги кунда ўзини ўзи бошқариш органлари ҳузурида тасдиқланган низом асосида “Ота-оналар университетлари” фаолият юритмоқда. “Ота-оналар университетлари” фаолиятининг асосий мақсади фуқаролар йиғини ҳудудидаги оилаларда соғлом турмуш тарзини таъминлаш, фарзанд тарбиясига оид масалаларда ота-оналарнинг малакасини оширишда ёрдам кўрсатиш, уларнинг ёш авлодни тарбиялаш бўйича ҳуқуқий, маънавий-ахлоқий ва физиологик билимларини оширишга қўмаклашишдан иборат [7]. Эндиги масала ҳар томонлама ривожланган авлодни тарбиялашда оилалар, ота-оналар ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ҳамкорликда олиб борадиган фаолиятини тизимли йўлга қўйиш, фарзанд тарбиясида давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамда жамоатчилик фаоллигини оширишдир. Шу боис ушбу кенгашларнинг фаолиятида формализмга йўл қўймаслик лозим.

Иккинчидан, ёшларнинг жамиятда муносиб ўрин эгаллашида, тарбиянинг янги шакллари, услубларини амалга оширишда педагог ходимлар, ўқувчилар, уларнинг ота-оналари, жамоатчилик вакиллари ҳамкорлигини мустаҳкамлашга ёрдам бериш зарур:

- тарбияси оғир, қаровсиз қолган болаларнинг ота-оналари билан ишлаш, уларни фойдали меҳнатга жалб қилиш, хунар ўрганишини ташкил этиш, тарбияси оғир ёшларга жамоатчилик фаолларини бириктириш, вақти-вақти билан уларнинг ҳисоботини тинглаш;

- оилалар, мактаб, маҳалла аҳли ҳамкорлигида тадбирлар, байрамлар, ҳашарлар, хотира куни, Наврўз, ҳосил байрамларини ўтказиш ва уларда ёшларнинг кенг иштирокини таъминлаш;

- маҳаллалардаги хунармандлар оилаларида устоз-шогирдлик муносабатларини йўлга қўйиш;

- ҳуқуқий тарбияни шакллантириш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимлари томонидан тарбияси қийин болаларни оталиққа олиш, уларга ёрдам бериш, уларнинг ота-оналарини кенгаш йиғилишларида муҳокама қилиш;

- ҳар бир хонадондаги ўқишдан четда қолган, ўқимай, ишламай юрган балоғат ёшидаги болаларни ҳисобга олиш, уларга нисбатан зарур чоралар кўриш;

- ибратли оилаларнинг ёшлар тарбиясида қўлга киритган ютуқларини ўрганиш, оммалаштириш, рағбатлантириш ва бошқалар.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 7 октябрдаги “Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 274-сон қарорининг 4-илоvasи “Фуқаролар йиғинининг маърифат ва маънавият масалалари бўйича комиссияси тўғрисида”ги **намунавий низомнинг 5-банди 11-хатбошисида** мамлакатимизда амалга оширилаётган давлат сиёсатининг устувор йўналишлари, кенг қўламли ислохотларнинг моҳияти, қабул қилинган қонун ҳужжатларининг мазмун-моҳиятини ҳамда уларнинг жамиятимиз тараққиёти ва фуқаролар ижтимоий ҳаётидаги аҳамиятини очиқ беришга қаратилган ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий ва ҳуқуқий тарғибот тадбирларини ташкил этиш, ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлаб қўйилган.

Ўз навбатида, маҳаллалардаги фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари зиммасидаги вазифаларнинг тўла ва муваффақиятли бажарилишини таъминловчи восита уларнинг кучли молиявий асосга эга бўлишидир. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари молиявий жиҳатдан етарли салоҳиятга эга бўлмаса, биринчидан, қонунчиликда белгилаб берилган ваколатларини тўлиқ амалга ошира олмайдилар, бундай ҳолатда уларнинг давлат органларига қарамлиги сақланиб қолаверади. Шу сабабли ўзини ўзи бошқариш органларига давлат органларининг айрим ваколатларини олиб бериш баробарида, уларнинг молиявий асосларини кучайтириш мақсадга мувофиқдир.

Маҳалланинг шахс ҳуқуқий маданиятини юксалтириш билан боғлиқ фаолиятига ҳулоса қиладиган бўлсак, ушбу тузилма томонидан олиб бориладиган тадбирлар оилада ҳуқуқий маданиятни шакллантириш билан боғлиқ тарбия тизимидаги айрим бўшлиқларни тўлдиришга хизмат қилади. Маҳаллалардаги бу борада амалга ошириладиган фаолият яна шуниси билан ҳам муҳимдирки, у ҳуқуқий таълимнинг ташкилий шаклларида жалб этилмаган ёшларнинг катта доирасини ва аҳолининг бошқа гуруҳларини ҳуқуқий тарғибот билан қамраб олиш имконини беради.

Бугунги кунда жамият ҳуқуқий маданиятини, шу жумладан оила ҳуқуқий маданиятини юксалтириш ва бу борада тизимли тарбия ишларини олиб бориш бутун жамоатчиликнинг долзарб вазифаси саналади. Болага муносабатда ота-онанинг ҳам, муаллимнинг ҳам, маҳалла аҳлининг ҳам ўз ватанига бўлган муносабати акс этади. Аввалдан “бир болага етти қўшни ота-она” дея бежиз айтилмаган. Ўғил ёки қиз бола вояга етар экан, унинг табиати, аввало, ўзи яшаётган жойда, ён-атрофдагиларнинг таъсирида шаклланиб боради. Шу сабабли маҳалла, жамоатчилик, мактаб ва

хуқуқни муҳофаза қилиш идоралари келажак авлод тарбияси билан боғлиқ ишларни баҳамжиҳат олиб боришгандагина баркамол ёшларни вояга етказиш мумкин.

Фуқаролик жамиятининг негизини жамоат бирлашмалари ва нодавлат ташкилотлар ташкил этади. Демак, кишиларнинг ихтиёрий уюшмаларга, ўзини ўзи бошқариш органларига бирлашиши уларнинг кучини ташкилий нуқтаи назардан бирлаштиради, тарқоқ, заиф ҳаракатларига мақсад, йўналиш бахш этади. Жамоат ташкилотларининг фаолиятини кузатиш ва таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, улар ўз йўналишига кўра жамият ҳаётининг барча соҳаларини қамраб олган. Хайрия, ижтимоий-иқтисодий, инсон ҳуқуқлари ҳимояси, спорт, экология, маданий-маърифий соҳалардаги йўналишлар шулар жумласидандир. Хўш, мазкур жамоат ташкилотларининг ҳуқуқий онг ва маданиятини шакллантиришдаги ўрни ва роли нималарда кўринади? Улар ўз зиммасига юклатилган вазифаларни қандай уддалашяпти? Албатта, юқорида санаб ўтилган барча жамоат ташкилотларининг фаолиятини битта мақола доирасида таҳлил этишнинг имкони йўқ. Миллий ўзликни англашда, жамият аъзоларининг сиёсий-ҳуқуқий маданияти ва миллий дунёқарашини юксалтиришда, миллий ғоя ва миллий истиқлол мафқурасини жорий этишда фуқаролик жамиятининг институтлари ҳисобланган жамоат ташкилотлари, маҳаллалар, оила имкониятларидан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади.

References:

1. G.Alimova, J.Kamolov, Sh.Abdullayeva. Oila–mahalla–ta’lim muassasasi hamkorligi. – T., 2014. – 64 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. – 2010. – №39. 341-modda.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. – 1997. – №9. 225-modda; – 2013. – №41. 543-modda.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. – 1997. – №11. 295-modda; O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. – 2007. – №15. 150-modda; – 2013. – №41. 543-modda.
5. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent, 1998. – B.130–134.
6. [http://xs.uz/index.php/homepage/zhamiyat/item/6055/Mahalla faollari uchun o‘quv kurslari ular faoliyatining yanada samarali bo‘lishiga xizmat qilmoqda.](http://xs.uz/index.php/homepage/zhamiyat/item/6055/Mahalla_faollari_uchun_o'quv_kurslari_ular_faoliyatining_yanada_samarali_bo'lishiga_xizmat_qilmoqda)
7. G.Alimova, G.Yo‘lchiyeva, M.Miraxmedova. Fuqarolar yig‘inlari huzuridagi “Ota-onalar universitetlari” ishini tashkil etish. – T., 2014. – 56 b.